

SAMHÄLLSKUNSKAP

4-6

GRUNDBOK

MICHAEL ENGSTRÖM

CAPENSIS FÖRLAG AB

SPRÅKGRANSKNING

Elin Herrmann

VÄRDEFULLA SYNPKTER PÅ INNEHÅLLET

*Oskar Anderzén, Jonas Cederquist, Maria Engstrand,
Elin Herrmann och Julius Wiklund*

Capensis förlag AB

Falköping

www.capensis.se

e-postadress: info@capensis.se

© 2017 *Capensis förlag AB, Limnea utbildning AB
och Michael Engström*

ISBN-13:978-91-85887-83-5

Första upplagan 2017

Första tryckningen

Tryck: Bulls Graphics AB, Halmstad

Redaktör och grafik:

Jan Wiklund

Teckningar:

Henry Ståhle

Framsida:

”Vad är klockan?” Henry Ståhle

Baksida: Bilder från sidorna 15, 39, 61, 83 och 103.

Boken är skyddad av upphovsrättslagen.

TILL ELEVER, FÖRÄLDRAR OCH LÄRARE

Samhällskunskap 4-6 grundbok har skrivits utifrån Capensis tre viktiga principer för läroböcker - att följa kursplanen, att ha en tydlig struktur och att göra ämnet enkelt att förstå.

Att följa kursplanen

Jämför gärna bokens innehåll med kursplanen i samhällskunskap och kommentarmaterialet till kursplanen.

Med bokens hjälp ska eleverna förhoppningsvis lättare kunna utveckla sina förmågor som anges i kursplanen.

- Reflektera över hur individer och samhällen formas, förändras och samverkar.
- Analysera och kritiskt granska lokala, nationella och globala samhällsfrågor ur olika perspektiv.
- Analysera samhällsstrukturer med hjälp av samhällsvetenskapliga begrepp och modeller.
- Uttrycka och värdera olika ståndpunkter i till exempel aktuella samhällsfrågor och argumentera utifrån fakta, värderingar och olika perspektiv.
- Söka information om samhället från medier, internet och andra källor och värdera deras relevans och trovärdighet.
- Reflektera över mänskliga rättigheter samt demokratiska värden, principer, arbetsätt och beslutsprocesser.

En tydlig struktur

Boken är uppdelad efter kursplanens fem kunskapsområden. Till varje kunskapsområde finns centrala innehåll. Varje centralt innehåll i kursplanen motsvaras av ett kapitel i boken. Kapitlets

rubrik visar tydligt vilket centralt innehåll som behandlas och de centrala innehållen presenteras i samma ordning som i kursplanen. När boken är uppbyggd på det här sättet kan elever, vårdnadshavare och lärare lättare se vad i kursplanen som tas upp.

Enkelt att förstå

I boken används ett begränsat antal nya begrepp, vilket gör det enklare för eleverna att i ett första skede se olika sammanhang. De nya begreppen används återkommande i brödtext, bildtext och grafik.

Diskussioner

Bokens helhet med texter, bilder, grafik, och diagram samt ord och begrepp har som mål att utgöra en grund för olika diskussioner. I diskussionerna tränar eleverna sig i att skapa egna ståndpunkter och att förstå hur samhället kan tolkas.

Övningsbok

Till *Samhällskunskap 4-6 grundbok* finns också *Samhällskunskap 4-6 övningsbok*. I den ges möjlighet att repetera bokens begrepp och innehåll samt att resonera kring och diskutera samhällskunskap.

Författarens förhoppning

Jag som har skrivit boken har mångårig erfarenhet av undervisning i samhällskunskap på mellanstadiet. Förhoppningsvis kan boken ge ämnet en tydlig struktur och även tillföra undervisningen i just samhällskunskap något nytt.

Lycka till önskar Michael!

INNEHÅLL

VAD ÄR SAMHÄLLSKUNSKAP?	8	INFORMATION OCH KOMMUNIKATION	39
Samhälle	9	INFORMATIONSSPRIDNING I OLIKA MEDIER	40
Demokrati	10	Opinionsbildning	42
Medborgare	11	Nyheter sprids via massmedier	44
Staten	12	Dagstidningar	46
Rättvisa	14	Tv och radio	47
INDIVIDER OCH GEMENSKAPER	15	Internet	48
SAMLEVNADSFORMER	16	Kommunikation	49
Ensam eller tillsammans?	17	Killar och tjejer i media och populärkultur	50
Barn i familjen	18	Reklam	52
Socialisering och könsroller	20	Olika sorters reklam	53
Jämställdhet	22	Samhällsinformation	54
Ord och begrepp i kapitlet	24	Ord och begrepp i kapitlet	54
SOCIALA SKYDDSNÄT	25	KÄLLKRITIK	56
Fattigdom	26	Källkritiska frågor om internet	58
Kränkningar och mobbning	28	Källkritiska frågor om sociala medier	60
Väld	30	Ord och begrepp i kapitlet	60
Ord och begrepp i kapitlet	32	RÄTTIGHETER OCH RÄTTSSKIPNING	61
NATIONELLA MINORITETER	33	LAGSTIFTNING	62
De fem nationella minoriteterna	34	Allemansrätten	63
Samerna är ett urfolk	36	Lagar	64
Ord och begrepp i kapitlet	37	Grundlagar	65
Nationella minoriteter i Sverige (karta)	38	Brott och straff	66
		Exempel på brott och straff	68
		Varför brott? Varför straff?	69
		Rättsväsendet	70
		Från brott till straff	71
		Problem med brottslighet	74
		Ord och begrepp i kapitlet	75

MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER	76	BESLUTSFATTANDE OCH	
Exempel på mänskliga rättigheter	77	POLITISKA IDÉER	103
FN:s barnkonvention	78		
Barnarbete	80	DEMOKRATI	104
Ord och begrepp i kapitlet	82	Diktatur	105
		Att vara med och påverka	106
		Klassråd och elevråd	108
		Ord och begrepp i kapitlet	109
SAMHÄLLSRESURSER	83		
		POLITIK	110
PRIVATEKONOMI	84	Politiska val	111
Inkomster	85	Så här går valet till	112
Utgifter	86	Svensk politik	114
Spara	87	Riksdag och regering	116
Kontant, låna eller avbetalning	88	Aktuella politiska frågor i Sverige	118
Ord och begrepp i kapitlet	89	Aktuella politiska frågor i världen	120
		Ord och begrepp i kapitlet	121
OFFENTLIG EKONOMI	90		
Politikerna beslutar om den offentliga ekonomin	91	FLER ORD OCH BEGREPP	122
Inkomstskatt, moms och punktskatter	92		
Företagens ekonomi	93	Individer och gemenskaper	122
Det ekonomiska kretsloppet	94	Information och kommunikation	124
Ord och begrepp i kapitlet	95	Rättigheter och rättsskipning	125
		Samhällsresurser	126
EKONOMISKA VILLKOR FÖR BARN	96	Beslutsfattande och politiska idéer	127
Fattiga och rika familjer	97		
Fattiga och rika länder	98	REGISTER	128
Välstånd	100		
Problem med välstånd	101		
Vad kan ändras?	102		
Ord och begrepp i kapitlet	102		
		BILDFÖRTECKNING	132

FRÅN BROTT TILL STRAFF

Under natten har någon tagit sig in på Centralskolan och stulit 50 av skolans surfplattor! Vad

1. Den första personen som kommer till skolan på morgonen är vaktmästaren Michaela. Hon ser vad som har hänt och gör en polisanmälan.

händer nu? Vad händer när någon begår ett allvarligt brott?

2. Två poliser kommer till skolan. De pratar med Michaela om vad som har hänt.

3. Poliserna påbörjar en brottsplatsundersökning. De ser om de kan hitta några spår efter tjuven såsom fingeravtryck, DNA-spår eller något annat spår som tjuven har lämnat kvar på platsen.

4. Polisen försöker hitta något vittne som har sett vad som har hänt. En man som rastade sin hund såg en kvinna gå in på skolgården under natten. Polisen talar med mannen (vittnet) och han får berätta vad han såg.

5. Polisen vet vilka som brukar göra den här typen av inbrott i staden. De försöker ta reda på mer om de här personerna och var de var någonstans natten när inbrottet skedde. En av dem, en kvinna, visar sig vara extra misstänkt. Nu påbörjar polisen en undersökning tillsammans med en åklagare.

6. Polisen hämtar den misstänkta kvinnan till polisstationen. De frågar ut (förhör) kvinnan och åker även hem till henne och letar igenom hennes bostad, en så kallad husrannsakan. Kvinnan anhålls, vilket innebär att hon får sitta inlåst i en cell.

7. Polisen hittar några av surfplattorna i lägenheten. En åklagare bestämmer nu att den misstänkta kvinnan ska häktas. Hon måste sitta inlåst. Då kan hon inte förstöra några bevis och inte heller begå andra brott. Polisen fortsätter med sin undersökning.

8. Åklagaren går igenom allt som han/hon vet om brottet. Åklagaren är säker på att kvinnan har gjort brottet och väcker åtal. Det betyder att det blir en rättegång i en domstol.

9. Den misstänkta kvinnan får hjälp av en advokat. Advokater är experter på lagar och på att hjälpa misstänkta under en rättegång.

10. Under rättegången får den misstänkta kvinnan berätta om vad som hände. Vittnet, som såg en kvinna på skolgården, får också berätta om vad han såg. Åklagaren berättar vilka bevis som finns mot kvinnan, till exempel vad vittnet har berättat och att surfplattorna hittades i hennes bostad. Därefter bestämmer domstolen om kvinnan är skyldig eller inte.

11. Om domstolen är säker på att kvinnan är skyldig bestäms också vilket straff hon ska få. Hon får sin dom. Är domstolen däremot osäker på om den misstänkta kvinnan är skyldig släpps hon genast fri.

12. Domstolen bestämmer att kvinnan är skyldig till inbrottet. Hon har begått liknande brott tidigare. Därför blir straffet fängelse.